

L'anarquisme, un moviment de llarg recorregut

Pocs moviments socials a la història contemporània dels Països Catalans han tingut una presència tan llarga i intensa com l'anarquisme, tant en la seva vessant sòcio-política com en la sindical. I pocs moviments, al mateix temps, han presentat una varietat de models de comportament tan diversos. Entre altres raons, perquè sovint podem constatar la defensa de posicions que, almenys en aparença, semblen contradictòries. Certament, des de posicionaments anarquistes hom ha pogut defensar l'acció individual, com a fonamental, o bé l'acció col·lectiva, a través dels sindicats, es pot ser anarquista des de la defensa de la violència més desfermada o des del pacifisme més absolut, o bé hom pot practicar l'amor lliure o la fidelitat més absoluta amb la seva parella. L'anarquisme no està renyit tampoc amb el naturisme i l'espiritisme. Trobaríem, segurament, més diferències d'actitud, però, evidentment, es donen coincidències entre les diverses posicions: l'anarquisme persegueix l'assoliment d'una societat sense classes ni Estat –i en això coincideix amb el marxisme– per bé que considera que aquesta societat es pot imposar de manera immediata després del triomf de la revolució. A diferència del marxisme –que preconitza la dictadura del proletariat, com a etapa transitòria per arribar a la societat comunista del futur– l'anarquisme rebutja l'Estat com a instrument de subordinació política i social, considera l'Estat com a fonament de totes les desigualtats socials, exponent d'un poder polític coercitiu que només persegueix la subordinació econòmica i social.

Aquestes idees foren les que va importar als Països Catalans l'italià Giuseppe Fanelli, quan l'any 1868 –després de la revolució de setembre que va obrir una etapa democràtica de dimensions

PELAI
PAGÈS

considerables a l'Estat espanyol– va portar a terme la seva primera visita delegat per l'anarquista Bakunin. Es tractava d'incorporar les idees anarquistes a un moviment obrer que s'estava reorganitzant ràpidament i que l'any 1870 va celebrar a Barcelona el seu primer Congrés Obrer d'àmbit estatal, d'on va sortir la Federació Espanyola de l'Associació Internacional de Treballadors, la Primera Internacional, que s'havia constituït a Londres l'any 1864. Idees que ben aviat van arrelar entre nombrosos sectors de la classe obrera catalana, valenciana i balear, mentre les concepcions marxistes –Marx havia enviat el seu gendre Paul Lafargue amb el mateix objectiu– només van calar entre sectors dels litògrafs madrilenys. Aquesta primera experiència fou breu, i va tenir episodis insurreccionals, com la insurrecció que va tenir lloc a Alcoi, una de les poblacions on més intensament havien calat les idees anarquistes, el juliol de 1873, ja en plena Primera República, i en un moment en què també s'estaven produint insurreccions cantonalistes a València, Castelló, Alacant, Cartagena, etc.

A partir de 1874, amb el fracàs de la República i la Restauració de la monarquia borbònica, l'anarquisme no ho va tenir fàcil. La intensa repressió dels primers temps va desorganitzar el moviment obrer i només la constància i una

certa obertura del nou sistema liberal van permetre que sobrevisquessin actituds i comportaments que van permetre que l'anarquisme es consolidés. Ara ja, però, en un marc de plena dissidència. Les darreres dècades de segle són els anys en què es produí la bifurcació entre els anomenats anarcocollectivistes, partidaris bàsicament de l'acció sindical i col·lectiva, i els anarcocomunistes, que col·locaven al mig de l'estratègia de combat l'individu. Foren els anys, també, en què va aparèixer a nivell internacional –i ben aviat es va desenvolupar entre nosaltres– la “propaganda pel fet”, l'acció individual contra totes aquelles persones, institucions o símbols considerats bàsics per a la consolidació del sistema capitalista. La propaganda pel fet es va concretar en atemptats de tota mena, assassinats de persones o col·locació de bombes, que es van generalitzar a partir de les darreries dels anys 80 del segle XX. Barcelona es va convertir en la “ciutat de les bombes”, en la “Rosa de foc”, i es van fer tristament famoses la bomba del Liceu (1893) o la del carrer de Canvis Nous el dia de Corpus de 1896, a banda d'atemptats que varen costar la vida, per exemple, al president del Govern Cánovas del Castillo (1897). La reacció governamental fou contundent, i es va concretar en els anomenats processos de Montjuïc de 1894-1896 i en una repressió ferotge que va afectar no pocs dels anarquistes contraris a la violència, com Josep Lluanas i Pujals, Teresa Claramunt o Ferran Tarrida del Marmol.

L'arribada del nou segle XX va agafar l'anarquisme en una profunda crisi que només va poder superar quan l'any 1907 va constituir la Solidaritat Obrera, l'embrió sindical que, després de la Setmana Tràgica de 1909, es va convertir en la Confederació Nacional del Treball (1910). La CNT ha estat sens dubte el gran sindicat anarquista del segle XX,

SALVADOR LLORENS

L'ANARQUISME REBUTJA L'ESTAT COM A INSTRUMENT DE SUBORDINACIÓ POLÍTICA I SOCIAL, EXPONENT D'UN PODER POLÍTIC COERCITIU

amb una hegemonia absoluta a Catalunya i a bona part del País Valencià i presència significativa a les Illes fins a la fi de la Guerra Civil. Planter de dirigents emblemàtics, com Salvador Seguí, *el noi del Sucre*, o Joan Peiró, la CNT no sols va saber conduir les lluites dels treballadors, aconseguint la jornada de les 8 hores, sinó que durant la guerra va promoure a Catalunya i al País Valencià les col·lectivitats agràries i industrials que per primera i única vegada a la història van posar la producció sota el control dels treballadors. L'experiència fou tan positiva que, cal recordar-ho, l'autogestió econòmica impulsada per Tito a l'antiga Iugoslàvia es va fonamentar en l'exemple català de la guerra civil.

És cert que les actituds individualistes

L'AUTOGESTIÓ IMPULSADA PER TITO A IUGOSLÀVIA ES VA FONAMENTAR EN LES COL·LECTIVITZACIONS DE CATALUNYA I EL PAÍS VALENCIÀ

i violentes no van desaparèixer mai entre determinats sectors anarquistes, que en el període anterior a la dictadura de Primo de Rivera van protagonitzar uns anys de pistolisme exacerbats i l'any 1927 van fundar –a la platja valenciana del Saler– la Federació Anarquista Ibèrica, la FAI, que durant els anys republicans va promoure no pocs aldarulls i insurreccions. Però globalment l'anarquisme va demostrar una gran capacitat de mobilització, d'organització i de construcció. I no és per casualitat que durant la guerra civil trobem ministres anarquistes tant en el govern de la República com en el de la Generalitat.

El franquisme va representar la llarga travessa del desert tant per als anarquistes com per a la resta d'organitzacions obreres

i republicanes. L'anarquisme, a més, es va veure afectat pels importants canvis socials experimentats als anys 60 i per la construcció de l'anomenat "estat del benestar", un estat que aparentment semblava que havia deixat d'ésser l'enemic històric... Però amb la transició cap a la democràcia van tornar a reparèixer organitzacions i actituds anarquistes, es va reconstruir la CNT, es va fundar la CGT i, a desgrat del que molts voldrien, l'anarquisme ha tornat a rebrotar en un moment en què l'estat del benestar ha estat qüestionat –i falta veure si sobreviurà– i el mateix Estat ha tornat a manifestar sovint actituds i comportaments clarament autoritaris i sovint anti-democràtics.

Historiador

